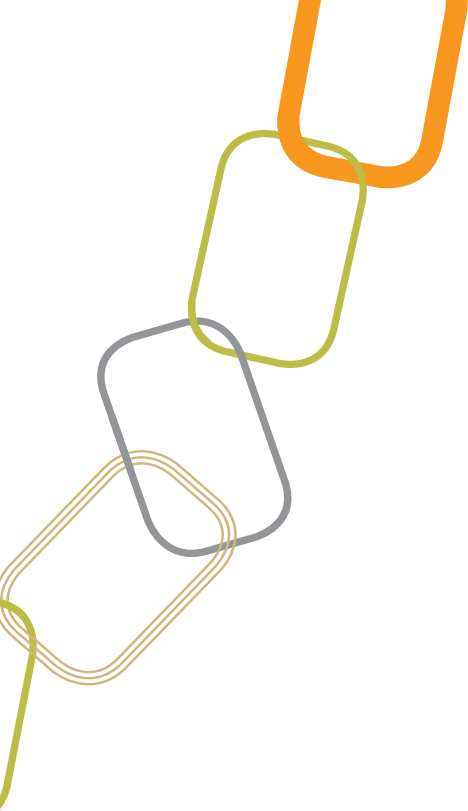

Globala värdekedjor

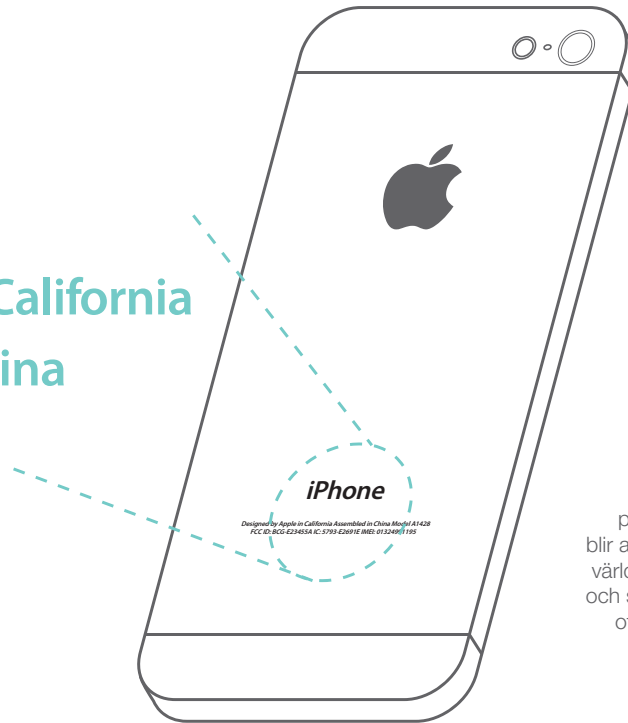
– så har de påverkat utrikeshandeln

Innehåll

Vad är globala värdekedjor?	4
Hur påverkas exportmåttan?	6
Vilken betydelse har tjänsteexporten?	8
Vilka konsekvenser får ökat importinnehåll?	10
Är svensk export konkurrenskraftig?	11
Hur främjar vi de globala värdekedjorna?	13

Designed by Apple in California
Assembled in China

Företagens produktionsprocesser blir alltmer utspridda över världen, olika delar av en och samma produkt görs ofta i flera olika länder.

Vad är globala värdekedjor?

Företags produktionsprocesser blir allt mer fragmenterade och utspridda över världen. Det innebär att det skapas så kallade globala värdekedjor. Den ökade specialiseringen - att länder inriktar sig på olika delar av produktionsprocessen (t.ex. forskning och utveckling, produktion av insatsvaror, marknadsföring m.m.) har bidragit till en effektivare produktion och ett högre förädlingsvärde för Sverige, och även för många andra OECD-länder.

För Sverige är globala värdekedjor viktiga. Många svenska företag har svårt att utveckla sin konkurrenskraft utan möjligheter att importera insatsprodukter, som ofta

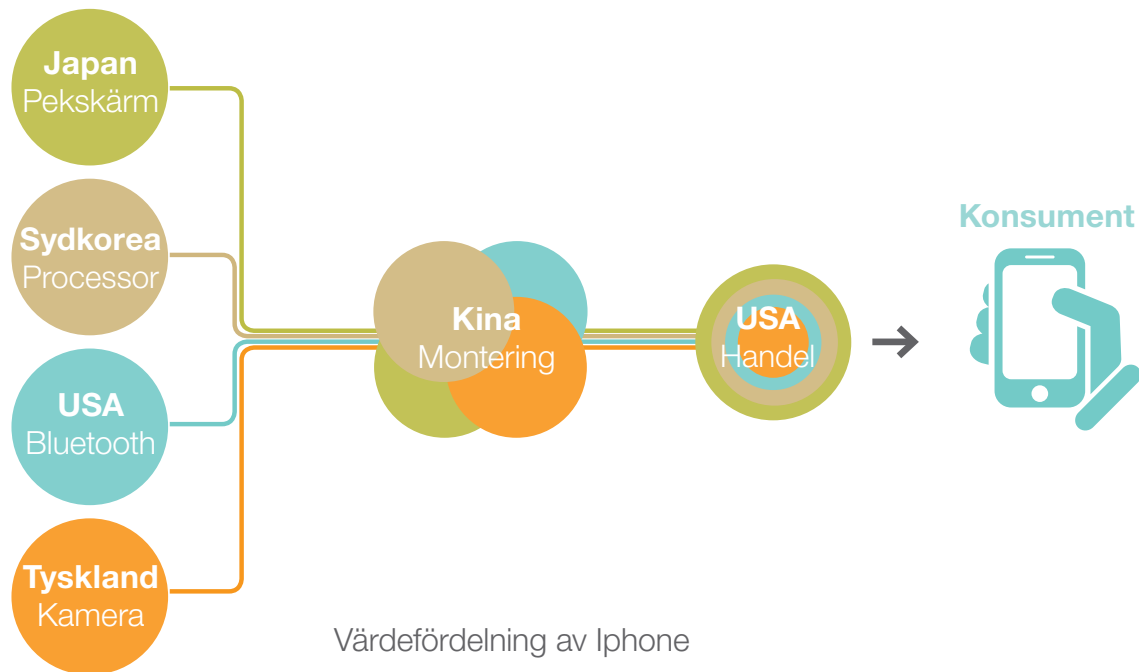
består av både varor och tjänster. De är med andra ord ofta beroende av import av insatsvaror och insatstjänster eftersom de inte produceras i Sverige på ett kostnadseffektivt sätt.¹ Den här fragmenteringen och specialiseringen är nödvändig för att företag ska kunna konkurrera internationellt.

De globala värdekedjorna har stor inverkan på såväl tillväxt som sysselsättning i olika länder. Specialiseringen av produktionen i olika länder påverkar även utvecklingen på arbetsmarknaden.

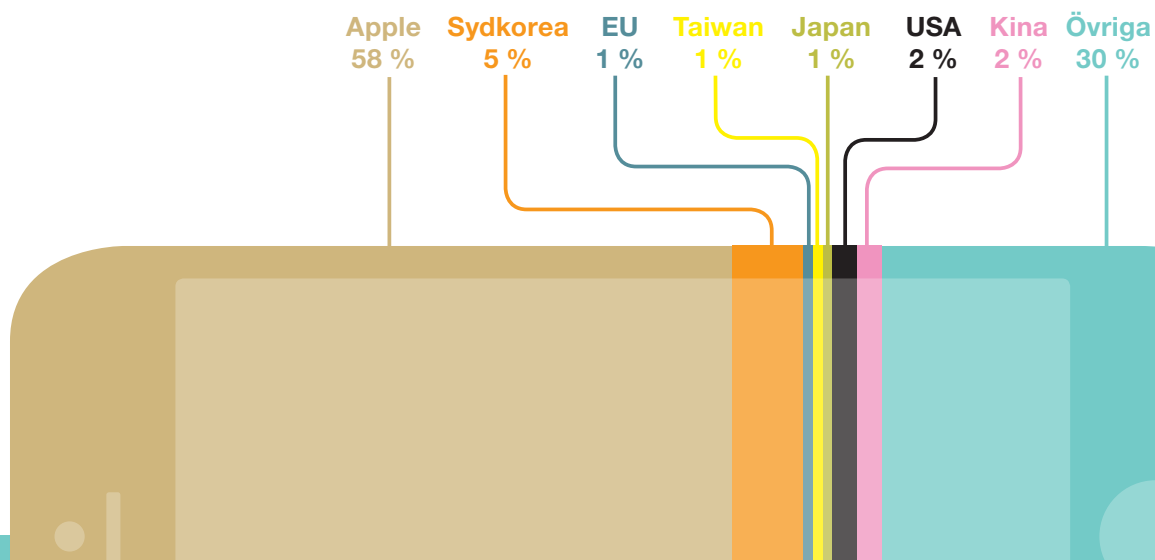
¹Kommerskollegium, Made in Sweden, A New Perspective on the Relationship between Sweden's Exports and Imports, 2011.

Förädlingskedja för en Iphone

Bilden visar hur stor andel av en Iphones försäljningspris som genereras i olika länder. I Kina, där slutmontering sker, genereras enbart två procent av försäljningsvärdet.

Värdefördelning av Iphone

Källa: Capturing Value in Global Value Networks: Apple's Iphone and Ipad, Kenneth L. Kraemer; Greg Linden and Jason Dedrick, University of California, Irvine, University of California, Berkeley, and Syracuse University

Hur påverkas exportmåttan?

Normalt mäts ett lands utrikeshandel genom att mäta det totala värdet på dess import respektive export av produkter. Eftersom detta görs både för komponenter och för slutprodukter, får vi en felaktig bild av handeln - exportprodukterna har ju delvis producerats med hjälp av importerade insatsprodukter. På global nivå innebär det här att handeln med insatsvaror och insatstjänster räknas flera gånger. På nationell nivå innebär det att landet som exporterar slutprodukten felaktigt tilldelas hela dess värde, även om till exempel bara slutmontering skett där. Genom att istället studera globala värdekedjor får vi en mer rättvis bild av hur handeln mellan länder ser ut.²

Genom att mäta export och import av förädlingsvärde växer en annan bild av handeln fram. Särskilt intressant blir det när man tittar på handel med tjänster eftersom de med förädlingsvärdemåttet visar sig ha en mycket större betydelse för OECD-ländernas export än vad man får intryck av utifrån traditionell handelsdata. Genom att följa utvecklingen av de globala värdekedjorna och deras betydelse för tillväxt och sysselsättning i olika länder får vi ett bättre underlag för ekonomiska beslut inom närings-, arbetsmarknads- och handelspolitiken.

Informationen finns redan idag - 2012 presenterade WTO tillsammans med OECD-databasen ”Trade in Value Added” (TiVA). Utöver det finns även en databas framtagen av forskare vid Groningen Universitetet kallad ”World Input Output Database” (WIOD). Framtagandet av den databasen har finansierats av EU. Dessa databaser kartlägger just flödet av globala värdekedjor och gör det möjligt att få fram en mer korrekt bild av utrikeshandeln av produkter, samt hur stor del av en produkts förädlingsvärde som faktiskt genereras i olika länder längs med förädlingskedjan.

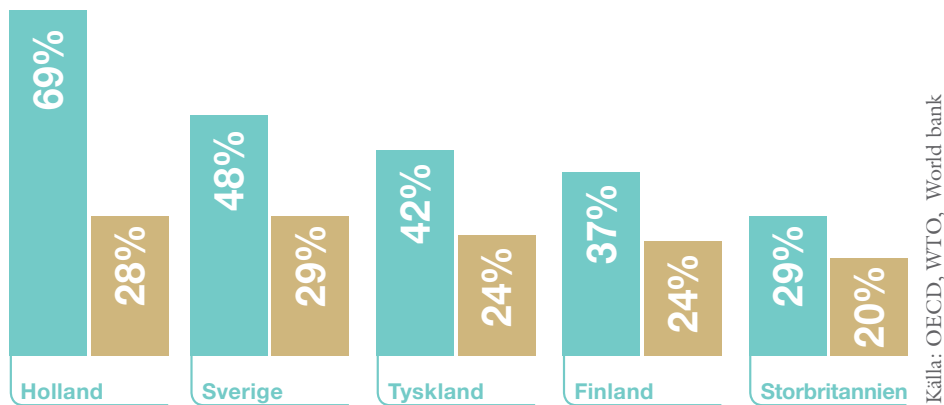
Som nämnts tidigare utgörs en stor del av många länders export av insatsvaror och tjänster som importerats. Det innebär att det nationella förädlingsvärdet, det vill säga det värde som produktionen av exportprodukter i landet tillför ekonomin i form av löner och vinster till anställda och investerare, är betydligt mindre än vad som visas med mer traditionell exportstatistik. Det framgår av informationen som finns i TiVA och WIOD.

²Kommerskollegium, Made in Sweden, A New Perspective on the Relationship between Sweden's Exports and Imports, 2011.

Detta ska dock inte tolkas som att de globala värdekedjorna leder till lägre tillväxt av förädlingsvärdet. Specialiseringen har normalt gjort produktionen mer effektiv och därmed höjt förädlingsvärdet och landets totala BNP-nivå. Det gäller för flertalet OECD-länder, även Sverige. För Sveriges del gynnar de ökade inkomsterna från de globala värdekedjorna i högre grad kunskapsintensiv tjänsteproduktion i Sverige jämfört med produktion som använder lågkvalificerad arbetskraft.³ Det gynnar jobbtillväxten inom kunskapsintensiva tjänstebanscher i Sverige.

EU:s forskning⁴ på området har dessutom visat att den globala fragmenteringen av produktionen är positiv för efterfrågan på högutbildad arbetskraft i flera länder, bland annat i Sverige. Högutbildad arbetskraft spelar en allt viktigare roll i produktionen, både för produktutveckling och produktionsprocesser i den alltmer högteknologiska och kunskapsintensiva produktionen. Inte minst i exportindustrin som har ett ökat kunskapsintensivt tjänsteinnehåll i produktionsprocesser och slutprodukter.⁵

Diagram 1: Olika sätt att mäta export, totala exportvärdet respektive export av förädlingsvärde, andel av BNP, 2009

■ Traditionellt exportmått

■ Export som landets bidrag till förädlingsvärdet*

*Importjusterad export, dvs enbart landets egna bidrag till exportvärdet räknas

³Enligt resultat från EU-projektet WIOD.

⁴Inom EU-projektet WIOD.

⁵WIOD samt även Almega Konjunkturprognos oktober 2012, "Globala värdekedjor och tjänsteinnehåll driver svensk tillväxt och konkurrenskraft".

Vilken betydelse har tjänsteexporten?

När man studerar exporten utifrån globala värdekedjor visar det sig att tjänsternas andel av exporten är större jämfört med deras andel räknad utifrån traditionell utrikeshandelsdata. Det beror på att tillverkningsföretag generellt sett har en högre andel importinnehåll i sin export än vad tjänsteföretag har. Tjänstesektorn behöver generellt sett inte lika stor del insatsprodukter. Genom att mäta export av förädlingsvärde fångar man dessutom upp hela tjänsteinnehållet i varuexporten. När man mäter export på traditionellt sätt utgör tjänsteexporten i Sverige

52 %

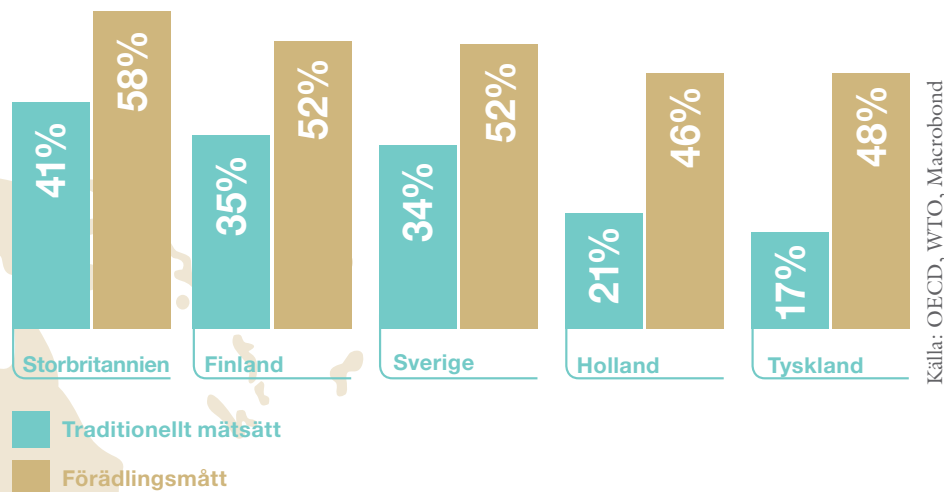
AV SVERIGES EXPORT
BESTÅR AV TJÄNSTER

Om man räknar exporten
importjusterad och lägger
till värdet av importerade
insatsprodukter.

cirka 30 procent av den totala exporten. Om man i stället mäter exporten av förädlingsvärde utgör tjänsteexporten cirka 40 procent av Sveriges totala export⁶ (importjusterad). Lägger man dessutom till värdet av importerade insatstjänster som bidragit till produktionen av Sveriges export så utgör tjänster totalt hela 52 procent av Sveriges export.⁷ Det innebär att Sverige är mer beroende av exporten av tjänster än vad det traditionella sättet att mäta exporten visar.⁸ Tjänster utgör så mycket som cirka 60 procent av det samlade värdet för Europas export.⁹

För Storbritanniens, Finlands och Sveriges del är tjänsternas andel av den totala exporten cirka 20 procentenheter högre när man räknar in förädlingsvärdet från tjänsteproduktionen som använts för att producera exportprodukterna, jämfört med det traditionella exportmättet. Här räknas tjänsteproduktion från både utländska och inhemska producenter. För Holland är andelen cirka 25 procentenheter högre och för Tyskland hela 30 procentenheter högre, se diagram 2.

Diagram 2: Tjänsteexportens andel av total export, 2009¹⁰

⁶Då importen av tjänster räknats bort som andel av förädlingsvärdet.

⁷Se OECD, Service value added embodied in gross export by source country as % of gross exports.

⁸WTO 'Made in the world' Henrik Isaksson, 2011.

⁹WIOD Trading in Value and Europe's economic future, Karel De Gucht, 2012, www.oecd.org

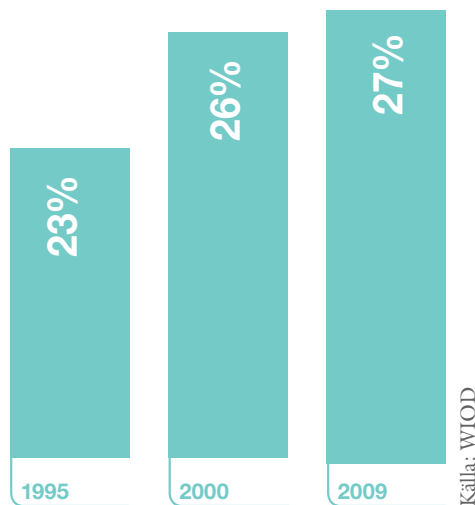
¹⁰ OECD, Service value added embodied in gross export by source country as % of gross exports

Vilka konsekvenser får ökat importinnehåll?

En trend som framkommer tydligt när man studerar statistiken i databasen över globala värdekedjor, är att andelen importerade insatsvaror och insattjänster som andel av den totala användningen av insatsprodukter i produktionen ökat över tid.¹¹ Detta gäller för alla de länder vi valt att studera, med undantag av Finland. 2009 var emellertid ett krisår och generellt sett gick importandelen av insatsprodukter ned det året. År 2008 låg den på en högre nivå generellt, vilket även gäller för Finland.

Av de länder vi valt att studera har Sverige högst andel importerade insatsvaror och tjänster, 27 procent av total

Diagram 4: Importerade insatsprodukter, som andel av total insatsförbrukning, Sverige 1995-2009

¹¹WIOD-databasen sträcker sig från 1995 till 2009.

¹²<http://stats.oecd.org>

¹³WIOD

¹⁴Almegas konjunkturprognoser *Globala värdekedjor och tjänsteinnehåll driver svensk tillväxt och konkurrenskraft*, 30 oktober 2012, *Återhämtning på halvfart*, 19 april 2010; *Ur finanskrisens järngrepp*, 6 april 2009.

insatsförbrukning år 2009. Insatsprodukterna kommer i första hand från Tyskland, men Norge och USA har också stor betydelse för den här importen till Sverige.¹² Tittar man enbart på importen av insattjänster så har den för Sveriges del ökat från 7 procent 1995 till 11 procent 2009.¹³

Trenden går alltså mot att fler företag använder en växande andel importerade insatsprodukter i sin produktion. Vilket också innebär att en ökande andel av exporten härrör ifrån import. Importen ökar i betydelse vilket också bekräftar bilden av en alltmer fragmenterad produktion, där olika delar i produktionskedjan förläggs i olika länder. Det ökade importinnehållet leder till ökad konkurrens och prispress för många företag. Hela världens produktion, och framförallt EU:s, går alltmer mot att bli en fragmenterad och djupt integrerad produktions- och värdekedja ut i världen.

Den ökande andelen importinnehåll i exporten minskar också valutakursens betydelse för exporten. Flera tidigare konjunkturrapporter från Almegas har visat att andra faktorer än kronans värde i förhållande till våra konkurrentvalutor ser ut att ha fått ökad betydelse för exportens utveckling under senare år.¹⁴ Större importandel är en sådan, och de branscher som har relativt stora importandelar påverkas i mindre grad av förändringar i valutakursen än de med mindre importandelar. Fortfarande drabbas de svenska råvaru- och basindustrierna relativt hårt av en kronförstärkning eftersom de har mindre andel importerade insatsprodukter. För de branscher som har jämförelsevis större importandelar blir importen av insatsprodukter billigare då kronan stärks.

Är svensk export konkurrenskraftig?

Data för utvecklingen av svensk export utifrån ett förädlingsvärdeperspektiv visar på en tydlig trend - Sverige tappar exportmarknadsandelar. När man beräknar exportmarknadsandelar på världsmarknaden utifrån ett förädlingsvärde mått tittar man på hur stor del ett lands export av förädlingsvärde utgör av den totala exporten av förädlingsvärde i världen. Det traditionella sättet att beräkna världsmarknadsandelar är att sätta ett lands bruttoexport i relation till världens totala export. Det nya sättet att mäta marknadsandelar har blivit möjligt tack vare de nya databaserna, WIDO och TiVA som kartlägger flödet av förädlingsvärde mellan länder.

Med hjälp av det nya sättet att mäta exportmarknadsandelar får man alltså för första gången en renodlad bild av hur länders egen produktion hävdar sig på världsmarknaden. Det nya sättet är mer rättvisande eftersom det baseras på det exportvärde som genereras i varje land utifrån dess eget förädlingsvärde. Med det traditionella sättet att mäta länders export får man med även andra länders förädlingsvärden i exporten, som därmed inte särskiljer hur länders egen produktion för export utvecklas i förhållande till andra länders.

Det nya marknadsandelsmättet betyder förstås inte att länder bör sträva mot minskat beroende av import av insatsvaror och tjänster för sin egen produktion av exportprodukter. Den ökade specialiseringen med hjälp av globala värdekedjor har ofta resulterat i högre förädlingsvärden i länder med ökat importinnehåll i deras exportprodukter. Det är snarare utvecklingen mot allt högre förädlingsvärden som är viktig att eftersträva och följa. På så sätt kan man jämföra länders förmåga att höja sina förädlingsvärden i deras inhemska produktion av exportprodukter. Om det inhemska förädlingsvärdet stiger i relation till andra länders är det tecken på ökad konkurrenskraft och växande marknadsandelar.

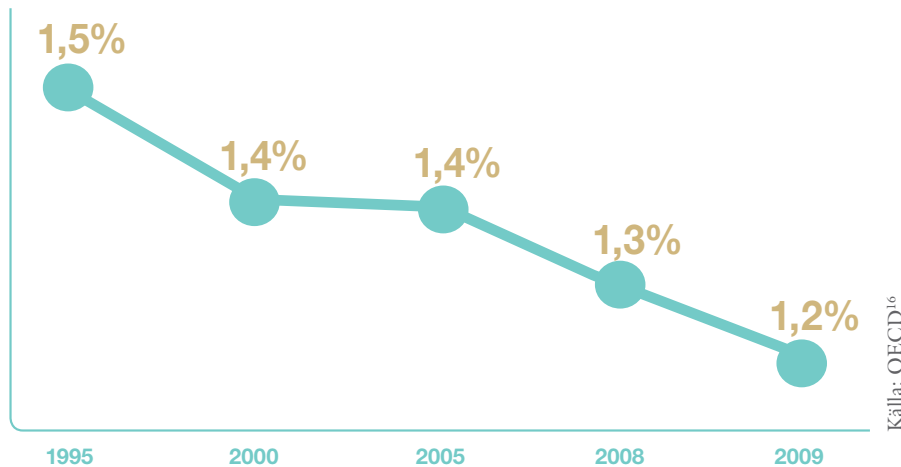
När man mäter världsmarknadsandelar utifrån förädlingsvärde hade Sverige en exportmarknadsandel på 1,5 procent år 1995, men fram till 2009 hade den gradvis minskat till 1,2 procent. Den ökade specialiseringen och fragmenteringen av produktionen har visserligen höjt förädlingsvärdet i Sverige, men motsvarande förädlingsvärde i konkurrentländer har samtidigt ökat ännu mer.

Sveriges marknadsandel är något lägre när man mäter utifrån förädlingsvärde, 1,20 jämfört med 1,34 med det traditionella måttet. Det pekar på att Sverige i stor utsträckning är beroende av importerade insatsprodukter.¹⁵

Sverige förlorar marknadsandelar inom flertalet branscher förutom inom gruvutvinning där marknadsandelen är oförändrad, samt inom företagstjänster, där man ökat sina marknadsandelar med 0,6 procentenheter (1995-2009) från 1,5 till 2,1 procent. Att Sverige vinner andelar på världsmarknaden för företagstjänster är ett gott tecken som tyder på att Sverige visat stark konkurrenskraft inom det området.

Det behövs mer djupgående studier och forskning om de faktorer som förklarar Sveriges minskade världsmarknadsandelar. Det är också viktigt att studera varför vissa länder vinner marknadsandelar. Här kan det sannolikt finnas flera förklaringar, som exempelvis ökad outsourcing av varuproduktion från Sverige och därmed mindre förädlingsvärden för vissa varubranscher i Sverige i förhållande till världsmarknadens utveckling. Samtidigt vinner nya tillväxtländer andelar då de ökar sin produktion av varor och tjänster. En annan förklaring kan vara att olika förutsättningar för produktion i olika länder styr företags beslut om var de ska investera i utökad kapacitet, forskning och utveckling med mera.

Diagram 3: Exportmarknadsandelar, export av förädlingsvärde, Sverige 1995-2009

¹⁵OECD, Global Value Chains, Sweden, 2013.

¹⁶Att data inte finns för varje årtal beror på att statistiken bygger på input-output- tabeller som tagits fram enbart för vissa år med visst tidsintervall

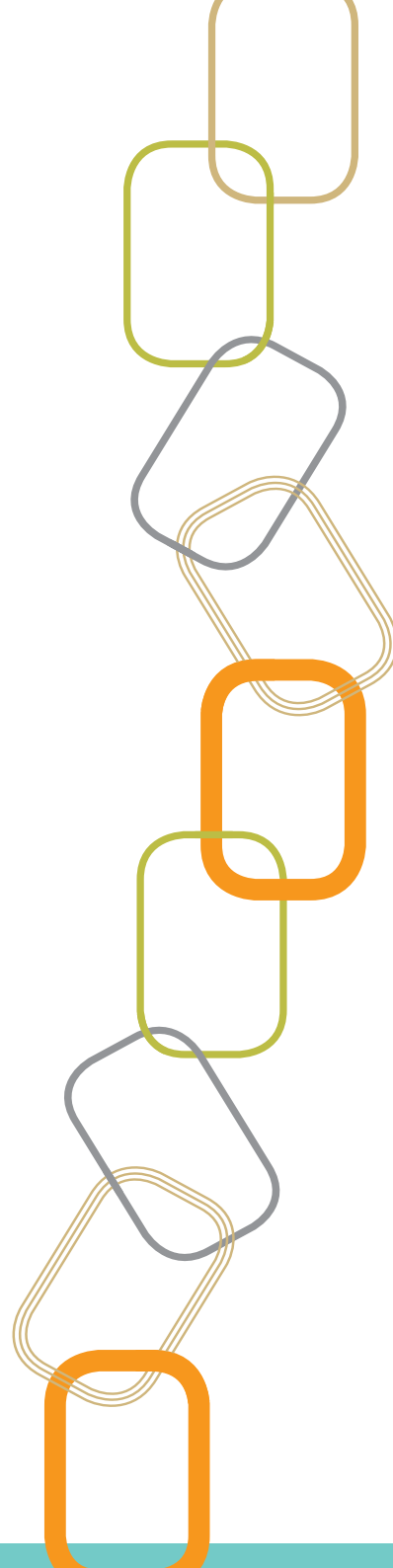
Hur främjar vi de globala värdekedjorna?

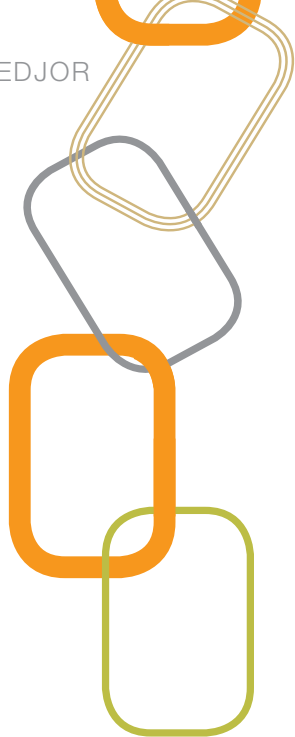
Att minimera olika handelshinder är viktigt för att globala värdekedjorna ska fungera. Protektionism är ett stort hot mot dessa och de ingående företagen och ländernas ekonomier. Cirka en tredjedel av de jobb som man i dag vet är knutna till europeisk export är en del av en global värdekedja, något som ytterligare understryker betydelsen av att minska handelshindren.¹⁷

Handelshinder påverkar de globala värdekedjornas geografiska placering vilket får stor inverkan på de länder som i dag i stor utsträckning deltar i dessa och är helt beroende av deras existens, däribland Sverige. Detta nya sätt att mäta exportens innehåll, och betydelsen som det ökade tjänsteinnehållet har för produktions och sysselsättningens tillväxt, är viktiga underlag för den ekonomiska politiken – i såväl Sverige som i andra länder.¹⁸

¹⁷Trading in Value and Europe's Economic Future, Karel De Gucht, 2012.

¹⁸World Economic Forum, The shifting geography of global value chains: Implications for developing countries and trade policy.

Kontakt:

Linnea Kvist, ekonomisk analytiker

tel: 08-762 66 21

epost: linnea.kvist@almega.se

ALMEGA